

ספרה ופועה

הסיפור המדרשי מאחרוי הדמיות והشمאות

יעל מלאי

א. פתח דבר

ספר בראשית נפתח במעשה הבריאה. אלקים בורא עולם במאמוֹר, וראשית הבריאה היא האור הטוב.

"**בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הָשָׁמִים וְאֶת הָאָרֶץ: וְקָאצֵץ קִיְתָה תְּהוֹן וְבָהּוּ וְחַשְׁךּ עַל פְּנֵי תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרֻחֶפֶת עַל פְּנֵי חֲפִימִים: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹור וַיֹּהֶי אֹור: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶת הָאֹור פִּי טֹוב וַיַּבְלֵל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹור וּבֵין חַשְׁךּ.**"
(בראשית א, א"ז)

ספר שמות נפתח במעון בריאה, בילדות עם. האם ניתנו למצוא הקבלה בין הבריאה לבין הלידה: בשיאה של ילדותו העם נולד הגואל, משה רבנו, גם עליו נאמר, ועל האור: "עַפְתָּר חָשָׁה וַתֵּלֶד בָּו וְגַרְא אָתוֹ פִּי טֹוב הוּא וַתִּצְפְּנֵהוּ שֶׁלּוּחָה יְרֵחִים" (שמות ב, ב).

יראייה כי טובי מאפיינת אפוא את שתי הפעולות: בריאת האור ולידת משה. ובמדרש, הופעתו ולידתו של משה מביאים אותם את האור:

"**מְרִים — דְּמַתִּיב עַתְקָח מְרִים הַנְּבִיא אֶחָתָה אַהֲרֹן (שמות ט) וְלֹא אֶחָות מְשַׁיחַ? — אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַב: שְׁהִתְהַגֵּה מִתְבָּנָה כַּשְׁהִיא אֶחָת אַהֲרֹן, וְאוֹמְרָת: עֲתִידָה אַמִּי שְׁתַלֵּד בָּן שִׁיוּשֵׁעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. וּבְשַׁעַת שְׁנוּלֵד נִתְמָלָא כָּל הַבַּיִת בָּלוּ אָוֹהָה, עַמְּדָ אָבִיה וְשָׁקָה עַל רַאשָּׁה, אָמַר לָה: בְּתִי נִתְקִימָה נְבוֹאתִיךְ.**"
(ביבלי, מגילה כד ע"א)

רב ושמואל, חד אמר: אשה ובתה, חד אמר: כלה וחמותה. מיידacha ח' ובתה, יוכבד ומרים; ומ"ד כלה וחמותה, יוכבד ואלישבע'. גבבלי, סוטה יא ע"ט

יש לעין שלא כל המפרשים סוברים כך. יש הרואים בהן מילודות מצויות המילדות (את) העבריות. דיון מפורט בנושא זה נמצא ביעיונים חדשניים בספר שמות², שביסוקומו נותה נחמה ליבובי להכריע שהמילדות אכן היו מצויות. בעקבותיה הולך הרב אלחנן ספט ומביא סימוכין גם מבנה הפרק.³

בדברינו נלך בעקבות חז"ל הרואים בהן בנות ישראל, ונתמקד במדרשי השמות המתארים לנו תמונה מרגשת על מעשיהם כפי שהצטירו בעני חז"ל.

הפרק מציג אותנו בתורה המילדות העבריות בה"א הידיעה, ניתן להסיק מכשibility שלרמו שهن אמורות להיות מוכרות, אפשר שלקראים, בדומה לשימוש הלשוני הזה במקומות שונים בתנ"ך. אפשר שזו אחת הסיבות שהז"ל ניסו להוותם עם דמיות ידועות.⁴ סיבה נוספת לזיהוי המילדות כיוכבד ומרים היא סמיכות הפרשיות. הפרישה הבאה עוסקת בלבד משה ובהצלתו. לאמו יוכבד ולאחותנו מרים יש תפקיך מכריע בהצלת חייו.

"**זילך איש מפitem לוין ויקח את בת לוין:** ותהר האשה ותלך בן ותרא אתם כי טוב הוא ותצעפנחו שלשה ירחים: ולא יכלת עד האפיק נתקח לו תבת נמא ותחקקה בתרנור ובזונת ותקשף בה את הילך ותעלם בסוף על שפת קיאר: ותתעכֶב אֲהוֹתָן מִרְחָק לְדַעַת מֵהּ יִשְׁלַח לו".

(שמות ב, א"ד)

בא אףוא המדרש וקשרו הראשית לאחריות. התורה מספרת לנו שיוכבד (אומנם כאן לא נזכرت בשמה) הביאה לעולם את משה במציאות של גורות וטכנת חיים. היא מתארת כיצד יוכבד ומרים (גם היא לא כונתה כאן כך) חיצלו את חייו. המדרש ממשיך מהלך זה וקשר בין יוכבד ומרים לבין ספרה ופועה. כך הן אחראיות לא רק לעצם ליזתנו, ולהצלתו של משה בלבד, אלא גם לייצור התנאים שאפשרו את לידתו והצלתו של עם ישראל כולו.

2. נ' ליבובי, יעוניים חדשים בספר שמות, ירושלים תש"ג, עמ' 29-33.

3. אי ספט, יעוניים בפרשנות השבעה, ירושלים תש"ב, עמ' 156-166.

4. הנ甫עת זיהוי דמיות אונומיות מקובלות אצל חז"ל. לדוגמה: הפליט הנזכר בראשית יד, יג, מזוהה

אצל חז"ל כעוג (בראשית רבה מא, עמ' 413).

כידוע, הגואר נמלחה לאור, ובדומה, משה הגואר אף הוא 'מפץ' אור שמללא את הבית כולם.

המציאות מן הכוח אל הפועל את ליזת עם ישראל היו שתי נשים, ספרה ופועה, המילדות העבריות. המילדות מכונות 'הגבירות'. כינוי זה מופיע לראשונה בתנ"ך, כאמור לדמותו של אברהם, העבר הראשון.

אבלם אבינו, הדמות הלאומית הראשונה, מוצג בתנ"ך ומתואר על ידי המפרשים כאיש חזון הרואה למרחוק. אבלם נבדל מסביבתו, ובמשמעותו יוצאי הדופן יוצר, לפי המדרש, מציאות חדשה. חז"ל מצאו רמז לכך על ידי דרשת הכנוי 'עברית': "ויגד לאברהם העברי ר' יהודה אמר: **כל העולם מעבר אחד והוא מעבר אחד...**" (בראשית רבבה מב ח).

והנה, גם המילדות מכונות 'ה עבריות'. האם גם אותן ניתן לראות כבעלות חזון? מהו אופי החזון שלהם? האם גם הן נמצאות ימ' העבר الآخر? מעט מאד נכתב בפרק א' של ספר שמות על המילדות ועל מעשיהן. חז"ל, בדרךכם, השלימו את הפערים בעורות מדרשי שמות ודוריית הפסוקים. מדרשות המילים נוצרו תമונות, נולדו סיפורים.

בדברים שלhalb ננסה ללבת בעקבות חז"ל ולספר את סיוף המילדות, תוך התמקדות באופי הצערה שהבחנו, שעלפי חז"ל הייתה קטנה, ושמה — פועה.

ב. מי היו המילדות?

נתבונן תחילה בפשט הכתוב. המידע על זהותן של המילדות מרווח כולה בפסקוק אחד:

"**זילאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם קאתת ספרה ושם השנית פועה**" (שמות א, טו). המסקנות הפחותות הן: 1. הן עבריות. 2. 'המילדות' — בה"א הידיעה. 3. הן בעלות שמות עבריים:¹ ספרה ופועה.

על-פי פשט הכתוב ובעקבות מדרשי חז"ל ורשי' אנו נוטים לשיקן לזרע ישראל.

"**זילאמר מלך מצרים למילדות העבריות וגען** — (שמות א)

1. שמות בעלי שורשים עבריים מוכרים: שפ"ר פועה. להבדיל משמות אחרים בספר שמות שיש טענים שהם מקור מצרי: כמו עורה, מרום, פנחס ועוד. ראה: אנטקלופדיית מקראית, ערך: מרום, ירושלים תשכ"ח, עמ' 461, וכן, ערך: שם, ח, עמ' 45.

ג. מה היו מעשי המילודות?

נכשלה לענות על שאלת זו בעקבות הפסוקים:

"וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מצָרִים לְמִילֹּות הָעֵבֶרִית אֲשֶׁר שָׁם הָאֱחָת שְׁפָרָה וְשָׁם הַשְׁנִית פּוּעָה: וַיֹּאמֶר בַּיּוֹלְדוֹן אֶת הָעֵבֶרִות וַיָּרַא תְּנוּן עַל הָאֱבָנִים אֲשֶׁר בָּן הוּא וְקַמְתָּן אָתוֹ וְאָסֵב חַיָּה וְתִמְחָה: וַיַּקְרַא קְמִילֹּות אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשָׂו כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיכֶם מֶלֶךְ מצָרִים וְתִמְחַן אֶת הַיְלִדִים: וַיַּקְרַא מֶלֶךְ מצָרִים לְמִילֹּות וַיֹּאמֶר לְחַן מְדֻועַ עֲשִׂירָת הַזָּבֵר תָּהַנֵּה וְתִמְחַן אֶת הַיְלִדִים: וַיַּאֲמַנֵּן קְמִילֹּות אֶל פְּרֻעה כִּי לֹא כְּנָשִׁים הַמִּצְרִית הָעֵבֶרִית כִּי חַיָּות הַהָּרָה בְּטוּרָם תִּבְאַ אֲלֵיכֶן קְמִילֹּות וַיָּלֹדו: וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים לְמִילֹּות וַיַּרְבֵּב הָעָם וַיַּעֲצֹמוּ מְאוֹד: וַיֹּהֵי כִּי יָרָאו קְמִילֹּות אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעֲשֵׂה לְחַם בְּטִים: וַיָּצֹא פְרֻעה לְכָל עַמּוֹ לְאמֹר כֹּל הַבָּנִים הַיְלִדִים פְּשָׁלִיכֶהוּ וְכֹל הַבָּתִים תִּמְיֹון".

(שמות א, טרכט)

שני שורשים מונחים מופיעים בקטע: השורש ח'י"ה והשורש יל"ד. השורש ח'י"ה מופיע חמיש פעמים. השורש יל"ד מופיע שתים עשרה פעמים. שבע פעמים נזכורות המילודות, גיבורת הסיפור.

הזכרו בפתח דברינו את פרק א' בראשית. מול האל הבורא עולם במאמרו באים מעשי המילודות המכחות ידים. השורש השני ח'י"ה, אף הוא בא להציג את מעשיהם: נתינת חיים. את המעשה הזה הן עשו מתוך יראת אלקים, תוך המרת פיו של פרעה, בעורת מעשה הערומה. הגינוי ואף ניתן להסביר זאת מהבתוכם, שהו סיכנו בכך את חייהם.

ח'ל מרחיבים ואומרים: "וַיַּחֲנִין אֶת הַיְלִדִים" (שמות א) – תנא: לא דיין שלא חמיטו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון" (ביבלי, סוטה יא ע"ב). בנקודה זו מתעוררת שאלה טכנית, כמובן: האם שתי המילודות יילדו לבן את כל בני ישראל שרבו ועצמו מאי?aben עזרא בפרשנו הארוך עונה על כך:

"שְׁרוֹת הַיּוֹן עַל כָּל הַמִּילֹּות... לְתַת מֵס לְמֶלֶךְ מַהשְׁכוֹ [הכוונה לשכירת הנגהה מן הנשים היולדות], וככזה ראייתי היום בנסיבות ובوت".

פירוש זה מעיצים את מעשי המילודות. מלכתחילה ספרה ופועה היו חלק מהמסדר של פרעה. הן התפרנסו מעבודת המילודות, תוך שיתוף המשסד ברוחחים. קשה שבעתהים למןרד במליך מתוך מציאות צו. על מעשיהם זכו המילודות בכלל: כי היטיב עימן ועשה להן בתים, לפי הפשט, הן זכו לבנות משפחות (חוקוני). מי שישעה לנשים אחריות להביא חיים לעולם, זכתה מידת מידת להביא חיים בעצמה. רשביים בפירושו על דרך הפשט רואה בתים – בתים ממש, להן עליהן מפני רודפייהן. על-פי המדרש מפליג הגמול אל העתיד הרחוק:

5. קדם לו החידג: "וַיַּאֲמַר הָאָדָם זֹאת הַפָּעָם עַצְמִי וְשָׁרֶבֶשְׁרִי לְזֹאת יָקָרָא אֲשֶׁר כִּי מְאִישׁ לְקַחַת אֶתְתָּא" (בראשית ב, כט) אך כאן אין מדרש שם פרטי, אלא שם כלל.

6. פירוש דומה מופיע בזוהר: "הָאָדָם שָׁם אֲשֶׁר כִּי הָיא הַיִתְהָא אֶסְלָה שְׁמַעַת הַבָּא תְּחִי רְלִיחָה קָרָא לְעַלְמָתְיִלְלָה כְּלָל".

7. לה על שם העתיד היה לו לקרוא אותה חייה על שם שמה שמהיה את ולדותיה ונקרהה על שם העתיד חייה למסטי לחיה" (זוהר חדש, א, לב ע"ב).

8. כב) מה היה לאדם, בלשון היה".

במילים אלו מחויר אותנו רשיי אל ההשוואה בין תחילת ספר בראשית לתחילת ספר שמות, בין היה בין המילודות: האישה הראשונה יעדזה בהקנית חיים לעולם כולם. על-פי רשיי, הבאות חיים לעולם כולו משמעה הבאת חיים פרטית, לידת ילדים

— — — — —
5. קדם לו החידג: "וַיַּאֲמַר הָאָדָם זֹאת הַפָּעָם עַצְמִי וְשָׁרֶבֶשְׁרִי לְזֹאת יָקָרָא אֲשֶׁר כִּי מְאִישׁ לְקַחַת אֶתְתָּא" (בראשית ב, כט) אך כאן אין מדרש שם פרטי, אלא שם כלל.
6. פירוש דומה מופיע בזוהר: "הָאָדָם שָׁם אֲשֶׁר כִּי הָיא הַיִתְהָא אֶסְלָה שְׁמַעַת הַבָּא תְּחִי רְלִיחָה קָרָא לְעַלְמָתְיִלְלָה כְּלָל".

7. לה על שם העתיד היה לו לקרוא אותה חייה על שם שמה שמהיה את ולדותיה ונקרהה על שם העתיד חייה למסטי לחיה" (זוהר חדש, א, לב ע"ב).

התשובה האחורה נועצה בנושא המאמר: השמות המיוחדים שמזכירים כאן מייצגים מהות שנייה למלוד עלייה על-פי הדרשות, וכך עשו חז"ל.

לפניהם שפנה למדרשים ננסה לחשב מה עשוי להיות המשמעות הישירה והפושטה של השמות שפהה ופועה. השורש שפ"ר מצין בלשון המקרא: יופי,نعم, חן, וכפועל: משחו שהו טוב, שהתייפה. שפהה אס כך כרוכה בשיפור – היא משופרת, או משפרת את האחרים. ובלשון חכמים בספרי למדבר: 'שפהה שמשפרת את הולדי' (נספח מס' 1).⁸

ומה משמעות השם פועה? פעיה היא לשון בכி, צעה. ומסתבר שמליה זו מיוחדת לזעקות היולדות. ישעיו הנביא מסביר מה זו פעיה: "חַחְשִׁיתִי מָעוֹלֵט אֲתִירֵשׁ אֶתְאָפָק בְּיוֹלָדָה אֲפָעָה אֶשְׁמָן וְאַשְׁאָר יְחָד" (ישעיו מב, יד).

על-פי ישעיו השם פועה הוא שם אונומטופי. הברת פ"ז מתארת את הוצאה האויר – בלשונו – 'אשׂום', ע"ה מတרת את הנטה האוויר, בלשונו – 'יאשׂף'. כבר נשמעות באוזנו זעקות קוצרות ונוקבות.⁹

רש"י בפירושו לפסוק בחר בשני פירושים בעיל יסוד אונומטופי. האחד – השם פועה נגזר מזעקות היולדות. الآخر קשור גם הוא לעולם היולדות, אבל פירוש זה נותן לשם משמעות רכה יותר. השם 'פועה' מזכיר את הקולות שבזערתן מרגיעה אם את תינוק הבוכה:

"פועה – זו מרים שפועה ומדברת והונגה לוֹדֵךְ הנשים המפיזות תינוק הבוכה. פועה לשון צעה, כמו 'כיילדה אפעה' (ישעיו מב, יד)".
שםות א, ט)

נעין כתבת במדרשי חז"ל לשמות שפהה ופועה, מתוך שמות הרבה. ננסה לתבון את הדרך שבה הגיעו לדרשת השם, ואת משמעות הספרור העולה מתוך הדרשות.

מדרשי השמות על שפהה ופועה מופיעים באربعة מקומות (נוסחים המלא מופיע בנספח מס' 1). המדרש הקדום ביותר נלקח מדורש הלכה ספרי למדבר, והוא מצומצם בהיקפו. במסכת סוטה, מופיעה דרשה ארוכה העוסקת בתפקידו הנשים בגאותה. ב多层次ת דרשה זו מופיעה דרשת השמות של שפהה ופועה. בקהלת הרבה מופיעה דרשה דומה לדרשה בספרי. המדרש העשיר ביותר מופיע בשמות הרבה.

8. מהר"ס מציע פירוש מקורי: 'שפהה מלון שפורת, כי דרך המילודות לפעים כשהולך נולד מות בישראל, ח, עמ' 65-67. אטיאולוגיה: סיפור מעשה שבא להסביר על דרך האגדה את הסיבוב הנעלמת של תופעה המעוררת תשומת לב. אנציקלופדיה מקראית, א, עמ' 258. וראו גם צ' עוקשי, 'לקראן שם – מגמות פסיכולוגיות בקריאת שם פרטי במקרא', דרך אפרהה, אי, תשס"ד, עמ' 101-111, וראה הביבוגרפיה, שם.

ושמירה על חייהם. היעוד שנראה לנו בפסק בבראשית כחובק עולם, מתפרש על-ידי רשיי כלידה וטיפול בתינוקות.

המשך של חוה הן שפהה ופועה, שנקנות חיים לאומה אחת בעת לידתנה. אף הן עושות זאת באמצעות המעשה האנושי היישיר: "וַתַּחֲלִין אֶת הַיָּלִדים" – בנות אם כל חי מחיות את הילדים.

שם במקור מתאר את האדם, מזהה אותו ומיחז אותו. השם עשוי לתרמו לתכוונה מסויימת של נושאו, לתרמו למקום לידו, למקום למשחתו, לניסיבות לידתו או לאופיו, למשיו וליעדו. מדרשי שמות גלויים וסמיים מופיעים בתוך המקרא עצמו, דוגמת מודרש השם חוה (לעיל). חז"ל המשיכו במדרשי השם האטיאולוגיים, וגילו בתוך השמות בייטויים למהותם וליחסותם של נושאי השמות?⁷

חז"ל רוא בשמות שפהה ופועה כינויים 'מקצועיים' המרמזים על אופי העבודה ועל סיפורו גבורתו. המדרשים פותחים בשאלת: 'ילמה נקרא שמן שפהה ופועה?' נראה שההנחה הטמונה של חז"ל היא שיש להן גם שמות אחרים, ידועים יותר. והנה כאן מציגים אותו בכינויו 'המקצועיים', ולא בשמותיהם המקוריים.

ספר שמות פותח בהזכרת שמות. הוא מונה את בני משפחת יעקב. כולם מוכרים לנו. בספר בראשית הכרנו את משפחת האבות, אבל בעבר ששעה פסוקים אלו ניכנסים למחות אחרת, עברים משפחהレス: "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיָּשְׁרָצּוּ...", לא רק פרעה לא ידע את יוסף, גם אנחנו לא מכירם אף אחד. אפילו הדמויות המוכחות מסווגות מעינינו: יילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. لما החצרה הכתוב להסתיר מאתנו שמדובר ביכולת ובุมרים? ובמקומות מובהקים פחות: 'שְׁנֵי אֲנָשִׁים נָצִים', איש עברי מכח איש מצרי, וככובן שפהה ופועה. למלומ נדרש המדרש ומצא להם זהה.

אם נקבל לצורך דיון זה את הזיהוי המדרשי שהמיילדות הן יכולת ומריס, מדובר לא מכנה אונן הכתוב בשמותיהם המקוריים? נביא שתי תשובות שאין סתירה ביניהן.

האחד, תיאור מעשים הרואים על-ידי אנשים אונניים ממשפייע עמוקות על הקורה. במצב שכזה הוא לא יבוא לחשוב בלבו: 'הט היו גיבורים, משפחה של נפילים, ואני חgap לעומתם'. המסר השמי הוא, בידי כל אדם, גדול קטן, ניתנת היכולת להשפייע ולשנות.

7. על-פי: י"ז זקוביץ, מדרשי שמות, בתוך: אנציקלופדיה מקראית, ערך: שם, שמות עצם פרטיים בישראל, ח, עמ' 65-67. אטיאולוגיה: סיפור מעשה שבא להסביר על דרך האגדה את הסיבוב הנעלמת של תופעה המעוררת תשומת לב. אנציקלופדיה מקראית, א, עמ' 258. וראו גם צ' עוקשי, 'לקראן שם – מגמות פסיכולוגיות בקריאת שם פרטי במקרא', דרך אפרהה, אי, תשס"ד, עמ' 101-111, וראה הביבוגרפיה, שם.

מה מסוגלת ילדה בת חמוץ לעשות? על פי רבנן שמעון בן גמליאל: לעזר לאמא, בדרך של ילדות קטנות. האם זה הכל! ניל פוסטמן בספרו 'אבזם הילדות' טוען שילדות היא תוצר חברתי, ולא קטגוריה ביולוגית. הילדות היא המצאה רנסנסית. רק בעולם המודרני ישנה הפרדה ברורה בין ילדות לבגרות, (במציאות הפסיכומודורנית ההבחנה הזו הטשטשה). בעולם העתיק, עולם התנ"ך ועלמות של חז"ל, הילדים היו חלק ארגוני מעולם המבוגרים, ובתווך כך עשו מעשים של מבוגרים.¹¹

בالمישך, הדרשות מתפתחות ומעצבות דמיות מורכבות יותר. פועה מצטיירת מצד אחד כפועלת בנחישות בעולם המבוגרים. ומן הצד الآخر היא 'קטנה' שעשויה מעשים נועזים כפי שرك קטנים מסוגלים לעשות.

"אשר שם האחת ספרה ושם השניה פועה (שמות א)
והלא יוכבד ומרים שם?"

ולמה נקרא שם יוכבד שפהות? שהיתה משפטת את הוולד מרום – פועה?
שהיתה נפעת יין בתינוק אחר אמה".

חו"ל מתרצים את שינוי השמות לימודי על מעשיהן בעורת דרישת השמות. דרישת השם ספרה יוחוקת את השורש שפ"ר ומתארת את מעשי המילדת בתינוק ואת מעשי המסיעת בידה – פועה. אם נחלף את הפ"א בבי"ת וקבל 'ונבעת' – מטעימה בין את התינוק¹² כדי להחיקותו. לפניו תואר מעשי, כמעט טכני, של מילדת וועוזרת-AMILDAH.

"דבר אחר: ספרה – ספרו ורבו ישראל על ידה פועה – שהיתה מפעה את התינוק, כשהיו אומרים מה".

הדרשה השנייה נזורה בשינוי השימוש ויוצקת משמעותם נסგבת לשם ספרה. אין זו סתם מילדות, אלא מילדות אומה. דרישת השם פועה נזורה כאן בחילופי אותיות גורניות: חי"ת במקום עיי". חזורים ומתראים לנו עיסוק טכני לכארה 'פועה' – מפיחה בו רוח או מתפלلت.¹³ הדרשאה רומות על נחישות מיוודות אצל עוזרת המילדת, שיתכן שהיא רק ילדה בת חמוץ, אבל כשאחרים היו מתיאשים ומניחים את התינוק שנראה כמו, פועה לא הייתה מותרת והיתה עשויה לו 'הנשמה מלאכותית', או מתפללת על חייו.

11. ניל פוסטמן, **אבזם הילדות**, תל-אביב 1986, עמ' 11.

12. על-פי פירוש מתנות כהונה.

13. מפעה – מפיחה בו רוח על-פי פירוש מתנות כהונה, או מתפללת, על-פי פירוש מהרו"ז.

המדרשים מקבילים בחלקים, וכי לחקל על המעיין הבאוו אותם בטבלה משווה (נספח מס' 2). להלן נתמקד בניתוח המדרש בשמות רבה.

המדרשים מတברים קשה של תוכנות אופי, מערכות ייחסים בין ספרה ופועה לבין עצמן ובין לבין דמיות נוספות, מעלים תМОנות דרמטיות. כל זאת עושים הדרשנים בעורת דרכיהם מגוונות של חקרות השם. מדרש השם לא מותבسط על כללי הדקוק המקבילים. חז"ל פירשו את משמעות השמות באופן חופשי ויצירתי. הם חקרו את השורש, החליפו אותיות, הוסיפו אותיות או השםיטו, ובעורת הדרשות גילו משמעות חדשה.

ה. כלה וחמותה – אשה ובתה

המדרש טווה מסגרת של יחסים בין שתי המשפחות – יחסים משפחתיים המכתיבים גם יחסי גיל.

"וכשרה פרעה שם רבים גור על החוכמים, הדא הוא דעתיב: ייאמר מלך מצרים לAMILDAH [העברית] (שמות א, י).

מי הם? رب אמר: כלה וחמותה – אלישבע בת עמיינב וiocבד. ושמואל בר חמן אמר: אשה ובתה – יוכבד ומרים".

(שמות רבה א, עמ' 56)

חו"ל רוצים לזהות את ספרה ופועה עם דמיות מוכרות. הם מניחים שאם מדובר בצוות נשים שפועלות יחד בהרמונייה, הרי יש ביניהן קשר משפחתי. ההכרעה נוטה לטובות הצמד הידוע יותר, יוכבד ומרים.

: "וילא הי למרים אלא חמיש שנים, היה אהרן גדול ממשה שלוש שנים. אמר ר'יש בן גמליאל: הולכת היתה עם יוכבד אמה יעשה צרכיה והיתה מורות, שעד שהתינוק קטן הוא ניכר, שנאמר: עם במעלינו יתנכר מעיר' (משלי כ").

על-פי סדר הזמנים, משה עדין לא נולד, ופועה – מרים היא ילדה בת חמוץ.¹⁴

10. אין זו הפעם הראשונה שחו"ל מייחסים מעשים מופלגים לילדה קטנה. על-פי חלק מהמדרשים הייתה רבקה בת בתואラ בת שלוש שנים בלבד כשפונה את אליעזר והשתקה את שערת גמלילו: "בת שלוש שנים ושלשה מיל'ם והיתה רבקה ונשאת לאליעזר והשתקה את שערת גמלילו..." (מסכת סופרים, הוספה א, פרק א, הלכה ז); "...יצחק אבינו היה נשען על נבי המזבח בן לוי שניה בנו בפרק מטה שרה באותו פרק נולדה רבקה נשאת רבקה נסגת ליצחק בת נ' שנים" (ילקוט שמעוני, תולדות, רמז ק). על-פי מדרשים ידועים אברהם היה בן שנה או בן שלש בלבד כש>tagע להשגת הברוא: "בן כמה שנים הכיר אברהם בוראו, כי חנינה אמי בן שנה הכיר לבוראו, ר' לוי بشי ר' שמעון בן לקיש בן שלש שנים" (בראשית רבה צה, עמ' 1189).

המוסר הזה מתחדד מאד בהמשך המדרש:

נבראו החמים, שכטוב בהםם: יברחו שמיים ספרה (איוב כו).

פומעה – שהופיעה פנים כנגד אביה עמרם, שהיה ראש טנחרין באותה שעה.

כיוון שהוגר פרעה ואמר: כל הבן הילוד היאורה תשליךחו (שמות א), אמר עמרם: ולרייך ישראל שוכב את אשתו מיד הוא הוציא את אשתו יוכבד ופירש את עצמו ממנה, ועמד ונגרש את אשתו כשהיא מעברת נחדים.

אמורה לו בתו: אבא, גורתך קשה משל פרעה.

פרעה לא נור אלא על הוכרים, אתה נורת על הוכרים ועל הנקבות. פרעה הרשע, ספק גורתו קיימת, אבל אתה צדיק וגוזרת מתקיימת.

עמד הוא והחזיר את אשתו.
עמדו כל ישראל והחזרו מושתיהם.

הרי פועה – שהופיעה פנים כנגד אביה".

החווצה שפגשו במדרשה הקודם הופכת במדרשה זהה למנהיגות. כיוון, אין חbos מתייר עצמו מבית האסורים'. בני ישראל שקוועים בייאוש, אפילו מנהיגים (לפי המדרש), עמרם התיאש. הוא איבד את רצונו החזון את הרצון לבנות דור חדש. הוא לא מאמין שיש סיכוי לשרוד בשעבוד הזה, ועל כן הוא פורש מאשתו. בעקבותיו הולכים כל ישראל וגוזרים על עצם כליה מתוך יאוש. פועה, מרימות בתו, מחכיפה פנים. הפעם לא לפניו הזר, פרעה, אלא לפניו אביה. היא לא מסכנת את חייה, אלא נוהגת בנגדו למצווה בסיסית מן התורה: כיבוד אב ואם. וכך להעצים את המעשה ואת הפער בין האב לבתו, מציגים המדרש – מן העבר האחד לצד קטנה ומן העבר השני לא רק אב, אלא גם גדור בתורה – ראש הסנחרין, מניג העם, ואתו העם כלו. בלשון ימיינו נתן אויל לומר – איך זה שכוכב אחד קטן, איך הוא מעוזי, לצד רת חמוץ מול' העולם בולו' זמי אונקי' זמי ישפיע על מי?

צדרכם של חז"ל, אין הם נושאים פנים בפני החכמה והשורה. לעיתים, חס באים למד אותנו, גם מנהיגות יש הסתר פנימית. לעיתים המנהיגים עלולים להיחלש, לחתייאש, לטעתו. יש למברגרים ניסיון חיים שכולל כשלונות ואסונות. המנהיגים נושאים בתוכם גם את הפחד מפני האסון הבא. ניסיון החיים כולל בתוכו ידע רב, חשיבה מורכבת, פנים שונות של האמת. לעיתים המורכבות הזאת מביאה להסתנות ולרפויו. לאדם הצעיר, במקורה שלנו לילדיה פרעה, אין ניסיון חיים, היא חסרה חשיבה

"ידבר אחר ספרה - שספרה מעשיה לפני האלhim. פועה - שהפיעה לישראל לאלהhim".

גם כאן ניתנת משמעות רוחנית למעשיהן. הן פעולות לא רק במישור הארץ, מושא מעשה אינו התינוק הנולד, או העם הנולד כפי שראינו בדרשות הקוזמות. כאן מכוונים מעשה כלפי שמיים. ופועה מגדילה לשוטות: היא הפעה, בחילוף אותיות – הbiaה¹⁴, קרבה במעשה את ישראל לכביה, היא מקשרת בין ארץ לשמיים.

"דבר אחר: פועה – שהופעה פנים כגד פרעה וזקפה חוטמה בו.
אמרה לו: אוֹי לְאַוְתָׁן הָאִישׁ כִּשְׁבָא הָאֱלֹהִים לְתָבוּעַ מִמֶּנּוּ וְלִפְרֹעַ מִמֶּנּוּ!
מיד נת מלא עליה חמה להרגונה.

ספרה – שהיתה משפרת על דברי בטה ומפיצה על ידיה.

אמרה לו : על זו אתה משגיח ? תנייקת היא ואינה יודעת כלום .

במורים הקודמים הבחנו שמדובר כאן בילדה מיווחות נחושה, מאימה גדולה, בעלת חזון. שפועלת כמו גדולה בעולם שבו חיים ומותם תלויים על בלימה.

במדרשי זה מסופר סייפור שלם, הממחיש את אישיותה המדרשית היוצאת לפועל של פועה. פועה נזכرت כאן לפני ספרה, בניגוד לכתוב במקרא. היא גיבורת הספר.

פועה, מתוארת גם כאן כילדה. בדרשה זו באה לידי ביטוי דוקא תכונה 'ילדותית' שלחה. על פי דרישת שמה בשינוי אותיות פועה היא 'ילדה חסופה' – 'פועה – שחופייה פנים, [כלומר, החציפה פנים] כנגד פרעה'. התיאור משתמש בשפט הגוף: הפנים גלויים ועיי מבטו, האף מורם בהתרטה. היא אינה פוגעת בפרעה. וכי מה יכולה לעשות ילדה קטנה למלך? אבל היא באה בשם המוסר והצדק. אני חלה ולא יכולת ללבוש את עונשך, אבל יבוא יומך והאלקים ייפרע ממך'. כך בביביל היא מאימתה, כמו שරק יכול לעשותות. היא מתרפרצת ואומרת את אשר בלבה 'בליל חשבוני'. על-פי הסטיפר, ספרה, זהה אמה, מחפה עליה ומטשטשת את המסר. הפעם, דרשת השם ספרה – 'משמעות', לא טובה על הילודים, אלא על דברי בתה.יאל תשיס לב', אומרת ספרה, 'היא תינוקת – קטנה, ולא יודעת מה היא שתחה'. יתכן מאד שכבר הצלילה ספרה את חייו פועה. יתכן שמשמעות פועה היה ילדותי וחסר אחריות. אך אנו למדנו כאן ממשחו עמוק על פועה. היא אמיתי. היא לא מפחדת מפני אדם. במובן המדרשי, היא עברית', כולן מון העבר באחד ובאי מון הערך האחר

14. אלו אותיות בומ"פ: האות פ' א מתחלפת בבי"ת. כמו כן האות ע"ז מתחלפת באל"ג.

ושופתות להן שתי קדרות, אחת של חמין וחתת של דגמים, ומכךilletו אותן... ומרחיצות אותן וסכות אותן ומשקות אותן ונתקקות להן בין שפתים... וכיון שמתעוררות באות לבתיהן".
(בבל, סוטה יא ע"ב; שמות רבת א"ם)

על-פי מודרש זה מתברר כי גזרת פרעה כמעט והשיגה את מטרתה, ורק בזכות יוזמתן ופעילותן של הנשים ניצל עם ישראל והמשיך לתרבות. זאת מניין?

פרעה נחל הצלחה. אולם אם כך הוא, מה צריך בגורת המתת התינוקות? כאן בא המדרש להשלים את מה שנראה כתנירה – אומנם גזרת עבוזת הפרך השיגה את מטרתה ביחס לגברים, אולם, הנשים הן שהצילהו את המשך הקיום הלאומי ברוב תושיתן.¹⁷ יש כאן מגמה של היפוך התפקידים המסורתיים. הנשים מחזירות אחר הגברים וגורמות להם לעבר אותן¹⁸, ולהמשיך בכך את הקיום בשעת השמד. הגברים אמרו לחיות חזקים ולהלום בשעת משבר, והנה, בסיפור גאות מצרים הגברים מתיאשים וחדלים מפעילות, ורק הנשים מאמינות, אקטיביות וימולידות את הנולאה.

ו. סיכום

עסקנו כאן בסיפורן של המילידות, ספרה ופועה. השווינו את תחילת ספר בראשית לתחלת ספר שמנות ומצאו הקבלות בין בריאות העולם לבין לידת עם ישראל. ספר בראשית נפתח בבריאות האור שעליו נאמר כי טוב' וגם על לידת משה בעת לידתו נאמר כי טוב'. המדרש מדגיש את ההשוואה.

חוות, שהוא אם כל חי, עוסקת בבניין העולם דרך הגשות יעדיה הנשי הפרטី: לידת וגידול ילדים. הסיפורים על הנשים בספר שמנות ממשיכים את הכוון הזה. גאולה אינה רק תופעה קוסמית כמו בריאות האור. אור הגאולה מופיע גם בילדתו ובהצלהו של תינוק אחד קטן. הגאולה לא הייתה מותאפשרת אלא עבוזת הקשה של המילידות, אומץ לבן ואמונה. במיוחד מעוררת את השתאותנו "ילדה" אהות. בכל הסיפור הרוائي הזה של גאות ישראל, בחרו חז"ל לפתח בהדגשת מקומה של ילדה בת חמש, אמיתית, חכופה ונועות. תוכנות אופייה זו הביאה אותה להתריס כגד פרעה – המלך הכל-יכל, באופן לא אחראי, עד כדי סיכון חייה וחיה אחרים. אבל תונן שימושה באותה תוכונה, מציריים חז"ל ילדה אחת קטנה שעומדת כמו אברהם אביה

מורכנת. הפשטות והישירות שלה מאפשרים לה לשמוע קול ברור וחד. זו היא האמת הנשנית מן הآخر. ממי שחוشب באופן עצמאי ואמץ. ממי שאינו נושא באחריות, ولكن משוחרר מכלול השיקולים החברתיים והפוליטיים המנחים את המבוגרים. היאח'ר' לא עושה חשבונו' ואומר את 'האמת העירומה'. לעיתים הוא מסכן את חייו, ואולי גם חייהם, כמו ב'הופעת הפנים' של פועה לפני פרעה. לעיתים הוא פוגע בסדר החברתי ואפיילו בחוקי התורה, ועתים הוא מצליח בכך חיים ורבים, חיים של עם שלם. זהו המצב הכרוך ב'הופעת הפנים' של פועה לפני אביה.

המבנה הספרותי של המדרש מדגיש את הרעיון. המדרש בניו משלווה חלקים. חלק הראשון מופיעים עמם המהיג שנוטן דוגמה אישית הכרוכה במסר של ייאוש: עמד וגרש. בעקבותיו מתיאשים כל ישראל, ונוקטים גם הם בצד של פירוד. חלק השני – המרכז, מגעה התפענית: פועה יוצאת כנגד אביה ומעמידה אותו באופן מועז בהשוואה לפרעה. היא טוענת כלפיו שימושי חמורים מעשי פרעה. זהו טיפול בהלם. היא יהולכת על כל הקופה' וקוראת למעשה אביה: 'גורה'. זו מלאה מנהה בדבריה שחוורת חמוץ פעמים בתוך חלקו הראשון, אף הוא עומד בסימנו של לשוני. החלק השלישי והאחרון מקבל חלקו הראשון, אף והוא עומד בסימנו של מניגיות ודוגמה אישית. והשינוי מבוטא במלים: 'עמד והחזיר'.

האם מקרה הוא שהגאולה ניצלה מהתפעגות בידי אישה וילדה?
מסתבר, ששפרה ופועה לא היו הנשים היחידות שהניעו את גללי הגאולה בספר. ונראה שככלן פעלו באומץ, בניגוד לפקדות פרעה. שפרה ופועה מילידות את התינוקות ומביאות חיים לעולם. בכך הן מונעות כליה על האומה המתהזהה. יוכבד מסתירה את בנה התינוק משה. מרימות מצילה ממות את אחותו משה, הגואל העתידי.¹⁵ בת פרעה מגדלת את משה. צפורה במעשה הברית מצילה את משה.¹⁶

והיכן היו הגברים? ומה עשו שאר הנשים שלא נקראו בשם? נביא מדרש נוסף המתויחס לשאלת זו:

"דרש ר' עקיבא: בשכל נשים צדקניות שהיו באותו הדור נאלו ישראל ממערים. ומה עשו? בשעה שבו היו חולכות לשאוב מים הקביה מזמן להן דגמים קטנים בצדיהן, ושואבן מכחעה מים ומחעה דגמים, ומוליכות אצל עליהן

15. מרימות בסיפור זה ובאחרים מצטיירת אמיצה, מנהיגת, ישירה, בוטה לעיתים ובעלת שאר רוח. דמות שועמדת בהלימה לתיאור פועה על ידי חז"ל.

16. גilly זיוון במאמרה כי תחיות הנה' מרחיבת בנושא זה. ראו: *קוראות מבראשית* (עורכת: ר' רביצקל), תל אביב 1999, עמ' 346-340.

17. אי סמطا, לעיל הערא, 3, עמי 166.

18. ואולי נמצא כאן רמזו דרשי נספח למוניה עבריתוי: לא רק ההולכות בדרך אברהם העברי, האיש שמעבר, אלא גם אחראיות על העיבור והלידה.

3. קהילת רביה ?

"אמר ר' יהודה מרומים יוכבד חן הוי חייתיהם של ישראל דעתך (שםות א) שם האחת שפורה ושם השנית פועה", שפורה זו יוכבד שהיתה משפטת את הילדים, ד"א שפורה ורביה, ד"א שפורה ורבו ישראלי על ידיה, ד"א שפורה אותן במצוות ובמעשים טובים, ד"א שפורה לשם שבת שנאמר (איוב כ) ברוחו שמים שפורה, פועה זו מרומים שהיתה פועה באשה והולד יוצא, ד"א פועה שהיתה פועה ובוכה על אחיה משה שהושלך ליאור שנאמר (שםות ב) ותתצבב אחותנו מרוחק, ד"א פועה שהופיעה את מעשה אחיה, ד"א שפערת בפני פרעה ואמרה לו אוי לך מיום הדין, תני שלשה שמות נקרו לאדם זהה אחד שקרו לו אביו ואמו ואחד שקרו לו אחרים ואחד שקרו לו בספר תולדות בריטניה".

4. שמות רביה א, מהדורות שנאן, עמ' 56-57

"וכשראה פרעה שם ורבים גור על הזכרים, חד הוא דעתך: ייאמר מלך מצרים למלדת [העברית] (שםות א). מי הם? رب אמר: כליה וחמותה – אלישבע בת עמינדב יוכבד. ושמואל בר נחמן אמר: אשה ובתיה – יוכבד ומרימים. ולא היו למרומים אלא חמישה שנים, היה האחרון גדול ממשה שלוש שנים. אמר ר' ישען גמיליאל: הולכת היתה עם יוכבד אמה ועשה צרכיה והיתה מזרזת, שעד שתתינוק קטן הוא ניכר, שנאמר: גם במעלינו יתנכר נער" (משלי כ).

אשר שם האחת שפורה ושם השנית פועה (שםות א). והלא יוכבד ומרימים שם! ולמה נקרא שם יוכבד שפורה? שהיתה משפטת את הولد. מרימים – פועה? שהותה נפעת יין בתינוק אחר אמה. דבר אחר: שפורה – שפורה ורבי ישראלי על ידה. פועה – שהיתה מפעה את התינוק, כשהיו אומרים מת. דבר אחר: שפורה – ששפורה מעשיה לפני האלים. פועה – שהפיעת לישראלי לאלהים.

דבר אחר: פועה – שהופיעה פנים כנגד פרעה וזקפה חוטמה בו. אמרה לו: אוי לאוינו האיש כשיבא האלים לתבעו ממני וליפרע ממני! מיד נמלא עליה חמה להרגנה. שפורה – שהיתה משפטת על דברי בתה ומפניות על ידיה. אמרה לו: על זו אתה משגיח? תנייקת היא ואני יודעת כלום. ר' יוסי בר יצחק אמר: שפורה – שהעמידה ישראל לאביהם, שבשבילים נקרו החסמים, שכתוּב בהם: יברוחו שמים שפורה (איוב כ)

פועה – שהופיעה פנים כנגד אביה עמרם, שהיה ראש טהדורין באותה שעה. כיון שנזר פרעה ואמר: וכל הבן הילוד היארה תשילכהו (שםות א), אמר עמרם: ולרייך ישראל שוכב את אשתו! מיד הוא הוציא את אשתו

הקדמוני מן העבר האחר. פועה – שהופיעה פנים כנגד אביה עמרם, שהיה ראש טהדורין באותה שעה. פועה מעזה להאמין במקום בו שולט הייאוש ולשנות את ההיסטוריה.

על כן למדנו בعزيزת השם. חז"ל נהגו לדרש את השמות ולגלות עלמות עמוקות. והנה בפתחו של ספר שמות, במקום בו משבחים את ישראל על שלא שינו את שמותיהם, אנו מוצאים את השמות הנצחיים שכנו לעצמן שפורה ופועה.¹⁹

נספח מס' 1:

נוסחי המדרשים על מדרשי השמות שפורה ופועה:

1. ספרי במדבר עח, מהדורות הארוויזט, עמ' 23

"שפורה זו יוכבד פועה זו מרימים, שפורה שפורה ורביה, שפורה שפורה ורבו ישראלי בימיה, פועה שהיתה פועה ובוכה על אחיה שני: יתתצבב אחותנו מרוחק לדעה מה יעשה לי (שםות ב, ד)".

2. סוטה יא ע"ב

"דרש רב עירא: בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הזמן – נאלו ישראל ממערדים... (שםות א) ייאמר מלך מצרים למלדיות העבריות וגוי" – רב ושמואל, חד אמר: אשה ובתיה, חד אמר: כליה וחמותה. מיד אשה ובתיה, יוכבד ומרימים; ומיד כליה וחמותה, יוכבד ואלישבע. תניא כמויד אשה ובתיה, דתניא: שפורה – זו יוכבד, ולמה נקרא שמה שפורה? משפטת את הولد; ד"א: שפורה – שפורה ורבי ישראלי בימיה. פועה – זו מרימים, ולמה נקרא שמה פועה? שהיתה פועה (ומוציאה את הولد); ד"א: פועה – שהיתה פועה ברוח הקודש, ואומרת: עתידה אמי שתלך בן שימושיך את ישראלי".

¹⁹ כל זמן מרבבה במצוות הוא קונה שם טוב לעצמו, את מוצאת שלשה שמות נקרו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראים לו בני אדם ואחד מה שקורונה הוא לעצמו, טוב מכל מה שקורונה הוא לעצמו..." (תנחותמא, ויקלח א), ובלבושה של המשוררת ולדה: "כלב איש יש שם שנקן לו אלהים וננתן לו אביו ואמו... כלב איש יש שם שנתנו לו המזלות וננתנו לו שכינוי... כלב איש יש שם שנתנו לו חגיו וננתנה לו מלאכתו..." (שירי זלדה, תשמ"ה, עמ' 117).

		ספרה – שהיתה משפרת על דברי בתה ומפיזת על ידיה. אמרה לו: על זו אתה משגיח? תינוקת היא ואני יודעת כלום.	
די' א ספרה לשם שבך שנאמר (איוב כו) ברוחו שמים ספרה,	ספרה – שהעמידה ישראל לאביהם, שבשבילם נבראו השמיים, שכטוב בהם: ברוחו שמים ספרה (איוב כו).		
	שהופיעה פנים בוגר אביה עמרם, שהיה ראש סנהדרין באותה שעה כיוון שהוא פרעה ואמר: כל הבן הילוד היה ראה תשיליכו (שמות א), אמר עמרם: ולרייך ישראל שוכב את אשתו? מיד הוא חוציא את אשתו יוכבד ופירש את עצמו ממנה, ועמד וגרש את אשתו כשהיא מעוברת גי חדים. ועמדו כל ישראל וגרשו נשותיהם. אמרה לו בתו: אבא, גורטך קשה משל פרעה. פרעה לא גור אלא על הזכירים, והוא גורת על הזכירים ועל הנקבות. פרעה הרשע, ספק גורתו קיימת, אבל אתה צדיק וגורטך מתקיימת עמד הוא והחזר את אשתו עמדו כל ישראל והחזרו נשותיהם.		
שהיתה פועה ובוכה על אחיה משה שהושלך ליאור שנאמר (שמות ב) ותצטבע אחיתנו מרוחיק	פועה שהיתה פועה ובוכה על אחיה שני ותצטבע אחיתנו מרוחק לדעה מה עשה לו (שמות ב ז)		
פועה שהופיעה את מעשה אחיה, מעשה אחיה,			

יוכבד ופירש את עצמו ממנה, ועמד ונגרש את אשתו כשהיא מעוברת גי חדים. ועמדו כל ישראל ונגרשו נשותיהם. אמרה לו בתו: אבא, גורטך קשה משל פרעה. פרעה לא גור אלא על הזכירים, ואתה גורת על הזכירים ועל הנקבות. פרעה הרשע, ספק גורתו קיימת, אבל אתה צדיק וגורטך מתקיימת. עמד הוא והחזר את אשתו. עמדו כל ישראל והחזרו נשותיהם. הרי פועה – שהופיעה פנים בוגר אביה".

נספח מס' 2:

המדרשים על מדרש השמות ספרה ופועה בטבלה משווה:

סוטה	ספריה	שםות הרבה	קהלת הרבה
שמשרה את הولد;	שמשרה את הولد.	שהיתה משפרת את הولد.	שהיתה משפרת את הילדים,
ספרה – ספרו ורבו ישראל בימיה.	ספרה ורבה ספרו ורבו ישראל על ידיה.	ספרה – ספרו ורבו ישראל על ידיה.	ספרה ורבה ספרו ורבו ישראל בימיה.
שהיתה פועה (מושיאה את הولد);	פועה – שהיתה מפעה באשה והולד יוצא.	פועה – שהיתה מפעה את התינוק,	שהיתה פועה את התינוק יין בתינוק אחר אמה.
שהיתה פועה בrhoח הקודש, ואומרת: עתידהامي שתלך בנ שמושיע את ישראל.	ספרה – שספרה מעשיה לפני האלים.	ספרה – שספרה מעשיה במצוות ובמעשים טובים,	
	פועה – שהפיעה לישראל לאלהים.	פועה – שהפיעה בפני פרעה אמרה לו אוי לך מיום הדין,	פועה – שהפיעה פנים בוגר פרעה וזקפה חוטמה בו.
			אמורה לו: אוי לאוות האיש כי בא האלים לתבע ממנו וליפרע ממנו! מיד נتمלה עליה חמה להרגה.